

ликвідації Молдавської Автономної Советської Соціалістическої Республіки в контексті сучасної проблеми Придністров'я.

Целью статьи является исследование особенностей социально-экономического, политического и этнокультурного развития Молдавской Автономной Советской Социалистической Республики как одной из основных предпосылок возникновения конфликта в Приднестровье в 1989–1992 гг.

Автору удалось раскрыть и систематизировать глубокие исторические корни современной проблемы Приднестровья, которые достигают 20–40-х гг. XX в., и прийти к выводу, что именно территориальные изменения без учета этнического состава населения заложили предпосылки Приднестровской проблемы, которая и сегодня остается далека до решения.

Ключевые слова: МАССР, историография, административные изменения, Приднестровская проблема, МССР.

* * *

УДК 008(477)

Василіук О. С.,
аспірантка кафедри методики навчання суспільних
дисциплін та гендерної освіти, Інститут історичної
освіти Національного педагогічного університету
ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ),
milawe4ka_08@mail.ru

**МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ БІНАРНИХ УРОКІВ
З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
В УЧНІВ 8–Х КЛАСІВ НА ТЕМУ: «УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ
У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVII СТОЛІТТЯ»
(ЗА ТВОРОМ П. КУЛІША «ЧОРНА РАДА»)**

Репрезентовано методику проведення бінарного уроку, взаємодію міжпредметних зв'язків історії України з українською літературою, ефективність та результативність проведення уроків такого типу. Розглянуто історичну ситуацію на українських землях у другій половині XVII століття крізь призму історичного роману П. Куліша «Чорна Рада». Зроблено припущення щодо об'єктивності поглядів автора на політичну ситуацію та події тієї доби. Доведено, що проведення такого уроку найкраще буде реалізовано у вигляді інтегрованого уроку за участі учителів-предметників з історії України та української літератури. Наведено основні аргументи на користь того, що твір може описати конкретні історичні події та бути задіяним на уроках історії України та української літератури. Розкрито поняття бінарного уроку та можливості його застосування у викладанні історії України та української літератури.

Ключові слова: бінарний урок, міжпредметні зв'язки, структура уроку, методика проведення бінарного уроку, інтеграція.

Методика бінарного заняття відрізняється від методики традиційного тим, що вчитель з одного навчального предмету й вчитель з іншого одночасно запланували проведення бінарного уроку або серії таких уроків у календарно-тематичному плануванні з підсумкових тем.

Педагогічна сутність такого уроку полягає в розробленні власної концепції бінарного уроку, що має зреалізуватися як синтез сучасного уроку з історії та сучасного уроку з української літератури з порушеної тематики боротьби українського народу за незалежність шляхом вибудовування логіки й стилю, завдяки міжпредметним зв'язкам взаємопов'язаних змістовим контентом, а також із попереднім і наступним матеріалом вивчення та передбачає ускладнення навчально-пізнавальної діяльності учнів [3].

Г. Цвікальська зазначає, що займатися «гімнастикою» почуттів необхідно повсякденно на уроках, у позакласні та позашкільній роботі. Робота ця повинна проводитися в декількох напрямках: розкриття механізму зародження та формування естетичного почуття; переказ фактів, котрі визвали естетичне почуття у художника, композитора, письменника; використання різних видів мистецтва при вивченні певної теми; організація художньо-естетичної діяльності школярів [15, с. 98].

Важливе місце при вивченні матеріалу культурологічного змісту на уроках історії посідають пам'ятки

культури і мистецтва. Відомі вчені та методисти: В. Васильєва, Г. Косова, Л. Кузнєцова, Ф. Коровкін, В. Козинець, В. Котляр, Л. Предтеченська, Г. Цвікальська, та ін. у своїх наукових працях та методичних рекомендаціях розробляли різні методичні підходи щодо вирішення такої складної проблеми, як вивчення творів культури і мистецтва на уроках історії та інших предметів гуманітарного циклу. Г. Косова зазначає, що особлива роль і місце в навчання історії належить творам літератури і мистецтва. Вони дозволяють учням повніше і глибше осмислити життя суспільства, яке їх створило. Яскравіше і емоційніше відчуті хід історичних подій, які пов'язані із створенням тієї чи іншої пам'ятки культури. На уроках історії ці пам'ятки виступають багатопланово. Як джерела знань, вони розповідають про матеріальне і духовне життя суспільства, перш за все про звичаї і психологію людей, свідчать про художній розвиток людства, розширення сфери мистецтва, збагачення його образотворчої мови [13, с. 5].

Міжпредметні завдання є невід'ємною складовою інтегрованого чи міжпредметного уроку. Їх використання на уроці дає змогу учням глибше і повніше опрацювати тему, пригадати та закріпити вже вивчений матеріал інтегрованої дисципліни або шляхом логічних суджень та умовиводів націлити учнів на подальше оволодіння учбовим матеріалом, що вивчатиметься на наступних уроках інтегрованого предмету.

У бінарній структурі заняття, органічно поєднуються особистості викладачів та учнів, їх взаємодія один з одним і взаємообумовлена діяльність викладання й учіння. При проведенні бінарного заняття досягаються наступні основні цілі: дотримання єдиного підходу до розгляду виникаючих проблем і єдності вимог до учнів у процесі їх навчально-виробничої діяльності [7].

Найбільш ефективно проводити бінарний урок при завершенні теми, як узагальнюючий, що закріплює систему знань з певної теми. При спільній роботі вчителі наочно бачать переваги та ступінь опанування матеріалом і його засвоєння учнями та прогалини в їхніх знаннях.

Досвід показує, що такі уроки сприяють глибшому і якісному засвоєнню навчального матеріалу в порівнянні з традиційними формами. Бінарні уроки допомагають учням по-новому поглянути на події української історії. Учні мають змогу провести паралель між тодішнім і сучасним, порівняти літературні та історичні аспекти показу героїчного славного минулого, відстоювання волі і правди. Вони можуть усвідомити поняття гендерної нерівності та оцінити роль жінки в історії. Проведення таких уроків необхідне для кращого самоаналізу та саморозвитку учнів, їхньої рефлексії щодо засвоєного матеріалу. Бінарні уроки сприяють кращому формуванню предметних компетенцій, зокрема логічній, аксеологічній, мовленевій, адже під час заняття учні можуть вільно висловлювати свою думку від прочитаного чи почутого, оскільки їм надається можливість проаналізувати події, зробити власні висновки. Такі уроки відрізняються наочністю при узагальненні вивченої теми й на них приділяється більше часу патріотичному вихованню учнів, що є дуже актуальним в наш час [5].

В якості завдання можна використати тільки такі, що містять початковий рівень складності. Наприклад:

- Що таке історичний роман?
- Хто з українських письменників надавав перевагу історичному роману у своїй творчості?

– Чому історичні романи мають важливе значення при вивченні історії?

Ознайомлюємося із теоретичним змістом матеріалу конкретного уроку як в контексті історії, так і інтегрованих тем.

Цей етап є вирішальним у підготовці до створення міжпредметного завдання. При проведенні бінарного уроку вчителі – учасники уроку допомагають один одному. При проведенні міжпредметного уроку вчитель історії розраховує тільки на свої сили і методичні можливості. Від рівня володіння вчителем матеріалом інтегрованих тем залежатиме хід уроку та реалізація поставленої міжпредметної мети.

Залежно від виду інтеграції та ступеня важливості кожної інтегрованої дисципліни складаємо міжпредметне завдання.

Інтегрований урок проводиться із важливої теми, яка потребує залучення міжпредметних зв'язків. Так, при вивченні теми «Пантелеймон Куліш. «Чорна рада» та історії України «Українські землі у др. половині XVII століття» учні спочатку «з'ясовують символіку роману, розглядають символічний зміст картини протистояння природи – хурделиці ... виходять на асоціації із суспільним життям, від якого переходять до історичного матеріалу».

Історична основа сюжету роману «Чорна рада». Показ протистояння сил державотворення і руйніцтва (українська література, 9 клас) – Правобережна та Лівобережна Гетьманщини в 60–80-х рр. XVII ст. (історія України, 8 клас).

Фактичний зміст матеріалів інтегруючих дисциплін подібний і це дозволяє вчителю застосовувати міжпредметні завдання практично на всіх етапах уроку історії. Таку інтеграцію називаємо повною. Вона дозволяє глибше та повніше опрацювати тему, зумовлюючи бачення тієї чи іншої історичної проблеми під кутом зору різних дисциплін.

Історична проза наших митців – це твори, які спонукають нас знати свою історію, думати про долю свого народу і своєї країни, вони виховують у нас почуття національної гідності, сприяють патріотичному духові сучасників. Період історії, відображений у романі «Чорна рада», – це дуже складний час нашої історії. Возз'єднання України з Росією позбавило Україну незалежності у всьому. А ще й не було сильного, авторитетного діяча, щоб боронив би і відстоював козацтво та народ. Польська шляхта не мирилася із втратою українських земель. Москва прагнула підкорити козацтво, поставити гетьманом людину своєю владою, хоч до цього козаки на своїй великій раді обирали гетьмана. А українське панство, як завжди, корилося владі, аби їх не чіпали. Чи не правда, складний час? І саме цю епоху взявся зобразити П. Куліш у своєму романі, оскільки сам був істориком, писав праці з історії України, був знайомий із документами того часу, літописами, науковими джерелами.

Як письменник П. Куліш узагальнив і відтворив у художніх образах дух епохи тих часів, де історія переплітається із щоденним життям героїв, їх діями, життям, коханням – і це надає романові особливої привабливості.

Відповідно до знань історії України зі шкільного курсу, П. Куліш точно відобразив цей період, тобто історична лінія витримана автором правдиво. А щодо художніх образів, то тут є певні розбіжності, які, до речі, не впливають на хід історії. Так, Я. Сомко, за історичними

джерелами, був жонатий і не міг бути нареченим Лесі Череванівни, а полковник Васюта Золотаренко в 1663 році був молодою людиною, а не дідом. А вигадані образи Кирила Тура, Череваня, Шрама – це узагальнені образи, які допомагають нам побачити побут козацтва, соціальну психологію людей того часу.

У центрі роману «Чорна рада» – події, що відбивають складну політичну боротьбу за владу, котра розпочалася після смерті Богдана Хмельницького, розмежування України на пропольську Правобережну і промосковську Лівобережну, обрання гетьмана Лівобережної України за участю козацтва і простого люду на так званій «чорній раді» 17 червня 1663 року.

Україна на початку 60-х років XVII ст. переживала один з досить складних періодів своєї історії. Саме тоді молодий і недалекоглядний син Хмельницького Юрій, котрий був обраний гетьманом після смерті батька, своєю політикою викликав негативну реакцію у козацької старшини. Невдоволені Юрієм Хмельницьким лівобережні полки відмовилися йому підкорятися і почали вимагати обрання нового гетьмана. Очолювали невдоволених ніжинський полковник Василь Золотаренко і полтавський полковник Яким Сомко. Вони і стали претендентами на гетьманство, а згодом, відчувши себе конкурентами, почали компрометувати один одного, бажаючи завоювати симпатії народу і вислужитися перед Московією. В цей критичний момент з'являється третій претендент – Іван Брюховецький, котрий і оволодіває ситуацією.

Ставлення автора до запорізького братства було суперечливим. З одного боку, Куліш, який ще в молоді роки захоплювався історією козацтва, оспівував славні подвиги запорожців у своїх віршах та поемах, і в романі показує їхню силу, мужність, патріотизм. Але водночас демократичні порядки Запорожжя викликають у Куліша осуд. Певне для того, щоб заглянути цю суперечливість, письменник поділяє Січ на ту, котра була за старих часів, і ту, якою вона стала пізніше. Особливо це помітно, коли мова йде про часи правління Богдана Хмельницького, образ якого незримо проходить через весь роман. На думку автора, саме на ті часи припадає спалах козацької слави, козацької звитяги. Десять років Хмельниччини автор і герої роману називають святом. Події Хмельниччини безпосередньо не зображені у творі. Але у спогадах старших героїв цей час живе як прояв слави України, її волі до незалежності. Письменник разом із своїми героями засуджує ті свари і чвари, які розпочалися після смерті Богдана Хмельницького, коли «гетьманською булавою стали гратися, немов ципком».

Звертає на себе увагу мова твору, на якій відчутно позначився вплив використаних автором різних джерел, зокрема козацьких літописів. Стиль їх відчуваємо особливо виразно в кульмінаційній частині роману, при відображенні самої «чорної ради». Багато використано у творі прислів'їв, приказок, жартівливих висловів, пісенних рядків, уривків із дум. Все це робить твір колоритним, надає йому своєрідного художнього забарвлення, відтворює дух епохи.

Роман Пантелеймона Куліша «Чорна рада» – свідчення великої мужності і патріотизму автора. Адже написано твір у часи, коли нищилася культура українського народу, заборонялися не тільки мова й історія, а навіть сама назва нашої землі. Звертаючись до української тематики, Куліш не просто аналізує події минулого, а й думає про часи

прийдешні, замислюється над тим, яка суспільна сила може стати на сторожі політичної свободи та громадського миру України, відстояти її державність. Це питання у творі залишається відкритим...

Слід ще раз відзначити, що підготовка уроків на основі міжпредметних зв'язків вимагає не тільки ретельної підготовки, а й узгодження робочих програм викладачами-предметниками на початку навчального року. Специфіка предметів соціально-гуманітарного циклу полягає в тому, що на кожній темі можна проводити як міжпредметні так і внутрішньо предметні зв'язки.

Інтегровані заняття ставлять за мету «спресувати» матеріал кількох навчальних дисциплін навколо однієї теми. У таких випадках учні пізнають явище, подію з різних сторін. Нестандартні заняття дають можливість викладачу опанувати з учнями значний за обсягами матеріал, домогтися міцних, усвідомлених міжпредметних зв'язків, усунути дублювання у вивченні матеріалу. У підготовці інтегрованого заняття важливу роль має визначення завдань.

З урахуванням наукових здобутків сучасних учених (Л. Барсук, Н. Белянкова, О. Чекіна та інші) та з огляду на предмет дослідження під *інтегрованими уроками* розуміємо такі урочні заняття, на яких забезпечується формування в учнів узагальнених знань про різні сфери культури на основі встановлення внутрішньопредметних, міжпредметних і міжгалузевих зв'язків та застосування цих знань на практиці, актуалізація життєвого досвіду школярів.

На підставі вивчення наукової літератури з проблеми дослідження (Т. Давиденко, Л. Зоріна, С. Клепко, Т. Шамова та інші) виявлено, що інтегровані уроки, метою яких є формування загальнокультурної компетентності учнів, вимагають вивчення таких феноменів реальності, як: цивілізація й культура; взаємозв'язки науки та культури, науки і мистецтва; образ світу й образ людини тощо; забезпечення цілісності пізнавальної, комунікативно-поведінкової й емоційно-ціннісної галузей діяльності особистості.

Таким чином, можна стверджувати, що після аналізу навчальних програм і змісту навчального матеріалу, уроки української літератури та історії України найбільше забезпечують виконання вимог, які стоять перед інтегрованим уроком та формуванням загальнокультурної компетентності.

Ефективність інтегрованого уроку як засобу формування загальнокультурної компетентності учнів основної школи суттєво підвищиться за умови забезпечення конструювання змісту інтегрованих уроків, що передбачає засвоєння школярами знань та вмінь, які характеризують загальнокультурну компетентність особистості.

За структурою бінарні уроки різняться залежно від наявних у дидактиці та методикі викладання сучасної історії та української літератури авторських класифікацій, зокрема структура бінарного уроку (на прикладі історії та літератури) може бути такою:

1. Організаційний момент.
2. Мотивація навчальної діяльності учнів.
3. Оголошення теми й мети уроку, очікуваних результатів.
4. Актуалізація знань учнів у роботі з матеріалом теми.
5. Вступне слово-звернення вчителя до учнів з порушеної проблематики.

6. Перегляд інтерактивного фрагменту.

7. Вирішення історичних/літературних задач (робота з художнім текстом та історичними документами).

8. Виконання практичної роботи (літературно-історичний тест), зокрема й різні вправи з цих тем (літературно-історична вікторина, кросворди, ребуси і т.д.).

9. Контроль засвоєння знань.

10. Підведення підсумків уроку. Рефлексія.

11. Домашнє завдання.

Як приклад елементу структури бінарного уроку історії України з українською літературою з теми «Українські землі у другій половині XVII століття» (за твором П. Куліша «Чорна Рада») презентуємо вступне слово вчителів до учнів з порушеної проблематики.

Вступне слово вчителя. Серед прозових творів П. Куліша найвизначнішим є «Чорна рада» – перший в українській літературі історичний роман. Як свідчить сам автор, цей твір був писаний спочатку українською мовою, а потім перекладений на російську. Окремі розділи перекладу в 1843 році вміщувалися на сторінках російських журналів. Через три роки оригінал і переклад були завершені, але у зв'язку з розгромом Кирило-Мефодіївського товариства надруковані не були. Тільки через одинадцять років обидва варіанти після значної переробки вийшли книжками в друкарні Куліша та Белозерського.

Тож сьогодні на уроці ми вирушаємо з вами у мандрівку сторінками роману «Чорна рада», познайомимося з його героями, історичним колоритом епохи та станової психології окремих історичних верств, сюжетом і композицією твору, його ідейно-тематичною спрямованістю.

Список використаних джерел

1. Баханов К. Навчання історії за інтегрованою системою / К. Баханов // Історія в школі. – 2000. – №5–6. – С.37–43.
2. Баханов К. Традиції та інновації у навчанні історії в школі: дидактичний словник-довідник / К. Баханов. – Запоріжжя: Просвіта, 2002. – 108 с.
3. Бицюра Ю. Інтегрована система навчання / Ю. Бицюра // Завуч (Перше вересня). – 2002. – №16. – С.10–11.
4. Бражке Т. Г. Інтеграція предметів у сучасній школі // Література в школі. – 2004. – №5. – С.150–154.
5. Гнідан О., Осьмак Н. Світлогляд Пантелеймона Куліша // Дивослово. – 1991. – №10. – С.38–41.
6. Гончар О. Роман «Чорна рада» П. Куліша в школі // Слово і час. – 1992. – №9. – С.3–11.
7. Десятов Д. Л. Методика розвитку історичного мислення засобами наочності / Д. Л. Десятов; вступ. стаття К. О. Баханова. – Х.: Вид. група «Основа», 2008. – 141 [3] с. – (Б-ка журн. «Історія та правознавство»). – Вип.9 (57)).
8. Десятов Д. Л. Методика використання пізнавальних задач у навчанні історії середніх віків / Вступна стаття К. О. Баханова. – Х.: Вид. група «Основа», 2010. – 143 с. – (Б-ка журн. «Історія та правознавство»). Вип.12 (84)).
9. Гончаренко С. Теоретичні основи дидактичної інтеграції у професійній середній школі / С. Гончаренко, І. Козловська // Педагогіка і психологія. – 1997. – №2. – С.21–23.
10. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1392–2011>
11. Данилюк Д. Я. Навчальний предмет як інтегрована система // Педагогіка. – 2007. – №4. – С.24–28.
12. Куліш П. О. Твори: В 2 т. – 2-ге видання. – К., 1998.
13. Кравченко В. О. Пантелеймон Куліш – автор першого українського історичного роману // Вісник Запорізького державного університету. – 2002. – №2. – С.15–19.
14. Левітас Ф. Л., Салата О. О. Методика викладання історії: посібник учителя. – Х.: Основа, 2006. – 96 с.
15. Цвікальська Г. О. Використання художньої літератури на уроках історії. – К.: Рад. школа, 1968.

References

1. Bahanov K. Navchannja istorii' za integrovanoju systemoju / K. Bahanov // Istorija v shkoli. – 2000. – №5–6. – S.37–43.
2. Bahanov K. Tradycii' ta innovacii' u navchanni istorii' v shkoli: dydaktychnyj slovnyk–dovidnyk / K. Bahanov. – Zaporizhzhja: Prosvita, 2002. – 108 s.
3. Bycjura Ju. Integrovana sistema navchannja / Ju. Bycjura // Zavuch (Pershe veresnja). – 2002. – №16. – S.10–11.
4. Brazhe T. G. Integracija predmetiv u suchasnij shkoli // Literatura v shkoli. – 2004. – №5. – S.150–154.
5. Gnidan O., Os'mak N. Svitogljad Pantelejmona Kulisha // Dyvoslovo. – 1991. – №10. – S.38–41.
6. Gonchar O. Roman «Chorna rada» P. Kulisha v shkoli // Slovo i chas. – 1992. – №9. – S.3–11.
7. Desjatov D. L. Metodyka rozvytku istorychnogo myslennja zasobamy naочnosti / D. L. Desjatov; vstup. stat'tja K. O. Bahanova. – H.: Vyd. grupa «Osнова», 2008. – 141 [3] s. – (B–ka zhurn. «Istorija ta pravoznavstvo». – Vyp.9 (57)).
8. Desjatov D. L. Metodyka vykorystannja piznaval'nyh zadach u navchanni istorii' serednih vikiv / Vstupna stat'tja K. O. Bahanova. – H.: Vyd. grupa «Osнова», 2010. – 143 s. – (B–ka zhurn. «Istorija ta pravoznavstvo». Vyp.12 (84)).
9. Goncharenko S. Teoretychni osnovy dydaktychnoi' integracii' u profesijnij serednij shkoli / S. Goncharenko, I. Kozlov's'ka // Pedagogika i psihologija. – 1997. – №2. – S.21–23.
10. Derzhavnyj standart bazovoi' i povnoi' zagal'noi' seredn'oi' osvity. – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1392–2011>
11. Danyljuk D. Ja. Navchal'nyj predmet jak integrovana sistema // Pedagogika. – 2007. – №4. – S.24–28.
12. Kulish P. O. Tvory: V 2 t. – 2–ge vydannja. – K., 1998.
13. Kravchenko V. O. Pantelejmon Kulish – avtor pershogo ukrai'ns'kogo istorychnogo romanu // Visnyk Zaporiz'kogo derzhavnogo universytetu. – 2002. – №2. – S.15–19.
14. Levitas F. L., Salata O. O. Metodyka vykladannja istorii': posibnyk uchytelja. – H.: Osнова, 2006. – 96 s.
15. Cvikal's'ka G. O. Vykorystannja hudozhn'oi' literatury na urokah istorii'. – K.: Rad. shkola, 1968.

Vasylyuk O. S., post-graduate student of the department of social sciences methodology training and gender education, the Institute of History Education National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kyiv), milawe4ka_08@mail.ru

The methodology of the binary classes in Ukrainian literature and the history of the Ukrainian students 8th grade on «Ukrainian lands in the second half of the XVII century» (according to the product P. Kulish «Black Board»)

The article represented a binary method of lesson interaction of interdisciplinary connections with the history of Ukraine Ukrainian literature, efficiency and effectiveness of the lessons of this type. The historical situation on the Ukrainian lands in the second half of the XVII century through the prism of the historical novel P. Kulish «Black Board». It was supposed objectivity author's views on the political situation and the events of that day. It is proved that the best of this lesson will be implemented as an integrated lesson with the participation of subject teachers on the history of Ukraine and Ukrainian literature. The basic arguments in favor of the product can describe specific historical events and be involved in the lessons of history of Ukraine and the Ukrainian literature. Binary lesson concepts and possibilities of its use in teaching the history of Ukraine and Ukrainian literature.

Keywords: binary lesson, interdisciplinary communication, structure lesson, technique of binary lesson integration.

Vasyljuk O. S., аспирантка кафедри методики обучения общественных дисциплин и гендерного образования, Институт исторического образования Национального педагогического университета им. М. П. Драгоманова (Украина, Киев), milawe4ka_08@mail.ru

Методика проведення бінарних уроків по українській літературі та історії України у учасників 8–х класів на тему: «Українські землі во второй половине XVII века» (по произведению П. Кулиша «Черная Рада»)

Представлены методика проведения бинарного урока, взаимодействие межпредметных связей истории Украины с украинской литературой, эффективность и результативность проведения уроков такого типа. Рассмотрено историческую ситуацию на украинских землях во второй половине XVII века сквозь призму исторического романа П. Кулиша «Черная Рада». Сделано предположение относительно объективности взглядов автора на политическую ситуацию и события того времени. Доказано, что проведение такого урока лучше будет реализовано в виде интегрированного урока с участием учителей–предметников по истории Украины и украинской

литературы. Приведены основные аргументы в пользу того, что произведение может описать конкретные исторические события и быть задействованным на уроках истории Украины и украинской литературы. Раскрыто понятие бинарного урока и возможности его применения в преподавании истории Украины и украинской литературы.

Ключевые слова: бинарный урок, межпредметные связи, структура урока, методика проведения бинарного урока, интеграция.

* * *

УДК 94(477)«19/20»–053.2

Ілляшенко Ю. Ю., кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України та суспільних дисциплін, Черкаський державний технологічний університет (Україна, Черкаси), yuliya19.72@mail.ru

Лисенко А. І., кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України та суспільних дисциплін, Черкаський державний технологічний університет (Україна, Черкаси), topsy-turvy08.00@mail.ru

ВІСВІТЛЕННЯ ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ СТАНОВИЩА ДІТЕЙ В УКРАЇНІ ПЕРІОДУ РОЗБУДОВИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ВІТЧИЗНЯНІЙ ІСТОРИОГРАФІЇ 90–Х РОКІВ ХХ СТ. – ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

Висвітлено стан наукової розробки питання становища дітей в українському суспільстві у 90–х рр. ХХ ст. – початку ХХІ ст. Особливу увагу зосереджено на історіографічному доробку вітчизняних учених, присвяченому історичним, соціальним, правовим аспектам життєдіяльності дітей, зокрема найбільш уразливих категорій (дітей–сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей з особливими потребами, «дітей вулиці», неповнолітніх, що перебувають у місцях позбавлення волі).

Ключові слова: вітчизняна історіографія, діти, становище дітей у суспільстві, соціально–правова захищеність дітей, діти–сиріти, діти, позбавлені батьківського піклування, діти з особливими потребами, «діти вулиці».

Діти є невід'ємною частиною життя соціуму. Від вивчення проблем, потреб та інтересів підростаючого покоління представниками історичної науки багато в чому залежать як сучасні процеси державотворення в Україні, так і подальша перспектива становлення громадянського суспільства. Тому обрана для вивчення тема має науково–практичне, суспільно–політичне та загальнодержавне значення, чим і зумовлено її актуальність.

Метою даної наукової розвідки є висвітлення окремих аспектів становища дітей в Україні періоду розбудови громадянського суспільства у вітчизняній історіографії 90–х років ХХ ст. – початку ХХІ ст.

Стан наукової розробки даного питання характеризується наявністю значної кількості праць, що охоплюють історичні, соціальні, правові аспекти життєдіяльності дітей протягом 90–х рр. ХХ ст. – на початку ХХІ ст. Значну кількість історіографічних джерел присвячено висвітленню проблем упровадження основних форм та методів державної політики України у сфері дитинства, спрямованих на створення економічних, організаційних умов і забезпечення гарантій для самореалізації особистості дитини, а також вивченню проблем соціально–правової захищеності дітей, насамперед найбільш уразливих категорій (дітей–сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей з особливими потребами, «дітей вулиці», неповнолітніх, що перебувають у місцях позбавлення волі тощо). Комплексного дослідження цієї тематики, висвітлюючи загальні питання захисту прав дітей в Україні та подаючи